

Hamidullo MO'YDINOV,
 Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti assistenti
 E-mail: hamidullofalsaf@gmail.com
 Tel.: 90 0631002

Andijon davlat universiteti professor, t.f.d. O.K.Komilov taqrizi asosida

ISLOHOTLARNING HOZIRGI BOSQICHIDA UCHINCHI RENESSANS AXLOQIY ZARURIYATI

Аннотация

Maskur maqolada, Islohotlarning hozirgi bosqichida uchinchi renessans axloqiy zaruriyati axloqiy qadriyatlarini jahon madaniyati va tarixi boyicha uzluksiz tarixga ega bo'lib, O'zbek xalqining milliy jazosi, erkaklar, va tafakkuriga asoslangan.

Kalit so'zlar: Islohotlar, renessans, axloq, Yangi O'zbekiston, Renessans barpo etishda pedagoglar, professor-o'qituvchilar, ijodkor ziyoliylar.

ТРЕТИЙ РЕНЕССАНС – МОРАЛЬНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РЕФОРМ

Аннотация

В статье Маскура нравственная необходимость третьего ренессанса на современном этапе реформ имеет непрерывную историю нравственных ценностей в мировой культуре и истории и основана на национальном наказании, мужчине и мышлении узбекского народа

Ключевые слова: Реформы, Ренессанс, мораль, Новый Узбекистан, педагоги, профессора и творческая интеллигенция в построении Ренессанса

THE THIRD RENAISSANCE IS A MORAL NECESSITY AT THE CURRENT STAGE OF REFORMS.

Annotation

In Maskur's article, the moral necessity of the third renaissance at the current stage of the reforms has a continuous history of moral values in world culture and history, and is based on the national punishment, men, and thinking of the Uzbek people.

Key words: Reforms, renaissance, morals, New Uzbekistan, pedagogues, professors and creative intellectuals in building the renaissance

Kirish. Prezidentimiz O'zbekiston Respublikasi Mustakilligining 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda nutqida «Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish - Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda, desak, ayni haqiqat bo'ladi. Chunki bugungi O'zbekiston - kechagi O'zbekiston emas.

Men Yangi O'zbekistonni obod va faravon demokratik mamlakatni Uchinchi Renessans barpo etishda pedagoglar, professor-o'qituvchilar, ijodkor ziyoliylar eng katta kuch, tayanch va suyanch deb bilaman. ularning xal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan faoliyatini qo'llab quvvatlayman, ular uchun munosib mehnat va turmush sharoitini yaratib berishni Prezident sifatida o'zburchim deb xisoblayman.

Muammoning o'rganilganlik darajasi: O'rganilayotgan muammo bo'yicha adabiyotlar sharhi asosida muammoni dolzarbliligini aniqlash;

- Muammoni hal qilish yo'llarini aniqlash va samarali variantini tanlash;
- Tadqiq etilayotgan muammoni hal etish bo'yicha tavsiyalar tayyorlash va ularni tajribada sinovdan o'tkazish;
- Olingan natijalar asosida xulosa va takliflar berish;
- Natijalarni tegishli sohalarda qo'llash imkoniyatini aniqlash;

Muayyan xalq va davlatning hayoti uchun g'oyat muhim ahamiyatga ega biror bir fenomen yoki u haqidagi tushuncha va tamoillar o'z-o'zidan osongina paydo bo'lmaydi va tasodifan dunyoga kelmaydi. Shu ma'noda har qanday xodisa, tushuncha yoki atamaning o'ziga xos shakillanish jarayoni bor. Yangi O'zbekiston fenomeni ham bundan mustasino emas. Ushbu tushuncha mamlakatimizning zamonaviy qiyofasini shakillantirish, erkin fuqarolik jamiyati barpo etish, Uchinchi Renessans poydevorini yartish borasidagi islohotlarimizning tayanch g'oyasini ifoda etadi. Aynan shu g'oya asosida yurtimizda "Yangi O'zbekiston Uchinchi Renessans sari" degan shior ilgari surilayotgani bejiz emas[2].

Bir so'z bilan aytganda, jamiyatimizning yangi qiyofasi ana shunday serqirra islohotlarjarayonida barpo bo'lmoqda uning zamonaviy demokratik imiji bosqichma - bosqich shakillanib bormoqda. Lekin bu osongina amalga oshmasligi, yangi jamiyat binosi bir kun yoki bir yilda tiklanib qolmasligi aniq.

Bularning barchasida yagona maqsadimiz - maktabgacha ta'lim va maktab ta'limi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimini hamda ilmiy - ma'daniy muassasalarni Uchinchi Renessansning to'rt uzviy halqasiga, bog'cha tarbiyasi, maktab muallimi, professor - o'qituvchilar va ilmiy - ijodiy ziyoliylarimizni esa Yangi Uyg'onish davrining to'rt tayanch ustuniga aylantirishdan iborat[1].

Bugungi xalqimiz ham kechagi xalq emas. Moziyga nazar solar ekanmiz, har bir davrning uz kiyofasi, o'ziga xos xususiyat va xarakteri borligini kuramiz. O'sha davr kishilarining intellektual darajasi, davlat va jamiyatning o'z oldiga ko'rgan uyg'un maqsadlari hamda umummilliy strategiyalarida aks etadi. Tarix kitoblariga zarxal xarflar bilan bitilgan, asrlar osha keyingi avlodlar xayratiga sabab bo'lib kelgan, insoniyat taraqqiyotida muxim izqoldirgan tamaddun (sivilizatsiya)lar ham aslida inson faoliyatining mevasi hisoblanadi. Necha ming yilliklarki, insoniyat uz akl-zakovati, iktidori, mexnati va kurashi bilan ko'plab dovonlarni bosib o'tdi, davr uchun olis tuyulgan marralarni zabt etdi, bashariyatning xayot tarzi borgan sari takomillashib bordi hamda «taraqqiyot darajasi» degan tushuncha ham davrlar osha bosqichma-bosqich o'sdi. Ko'rinib turibdiki, insoniyat shunday ijtimoiy mavjudot, u turg'unlikni istamaydi, doimo rivojlanish va yuksalish xarakatida buladi. Shuning uchun har qanaka jamiyatda demagog g'oyalarga parallel ravishda yangicha dunyokarash, yangicha fikrlash, ilg'or va innovatsion qarashlar ham bo'lishi tabiiy xoldir. Demagog g'oyalari

ta'sirida mudrayotgan inson ongi uyg'onishi hamda o'zini o'zi inqilobiy tadqiq etishi va rivojlantirishi natijasida dunyo yoki biron mintaqa xalqlari xayotida Renessans Uyg'onish davrlari yuz beradi. Bunday yuksak o'zgarishlar mingyilliklar davomida o'sha xalqlar hayoti, yashash sharoiti yuqori darajada bulishini ta'minlab keladi. Tarixdan mam'lumki, yoshlar buyuk o'zgarishlarni amalga oshiruvchi hamda tashuvchi kuch sifatida namoyon buladi. O'z davrining ilg'orlari, jaxolatga qarshi ilm-ma'rifat ila kurashuvchilari bo'lgan buyuk allomalar Forobiy, al-Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino, az-Zamaxshariy, Amir Temur, Navoiy, Mirzo Ulug'bek, Bobur hayoti va faoliyati misolida milliy qaxramonliklarni kuzatishimiz mumkin. Yaqin o'tmish, ya'ni o'tgan asr boshlarida «jadidlar» nomi ostida ulkan uzgarishlar, yangilanishlarni maqsad qilib qo'ygan ma'rifatparvarlar, milliy istiqlol kurashchilari orasida «Yosh buxorolik», «Yosh xivaliklar» kabi firkalari borligi bu xarakatlarda yoshlar muhim kuch bulganligini kursatadi. Xalqimiz tarixida muxim davr, Uchinchi Renessans poydevori yaratilayotgan bugungi kunda ham yoshlar asosiy isloxotchilar sifatida maydonga chikishi shubhasizdir. Bugungi kun, bugungi davrinqilobiy o'zgarishlar davri, desak, mubolag'a bo'lmaydi. Muhtaram Prezidentimiz raxbarligida biz insonparvarlik, xalqparvarlik xarakteriga ega bo'lgan davlat, yuksak axloqli fukarolik jamiyatini yaratmoqdamiz. Bunda har bir jabhada iqtisodiy ko'rsatkichlar bir qatorda, ma'naviy-ijtimoiy ko'rsatkichlar ham tengmateng rivojlanishi asosiy tamoyillardan xisoblanadi. Eng avvalo, individ, ya'ni Inson rivojlanishi, keyin u jamiyat va davlat rivojini ta'minlashi ko'zda tutiladi. Bugungi siyosatning eng muxim talabi shundaki, yoshidan, jinsidan, ijtimoiy kechib chikishidan qat'inazar, hech bir inson, hech bir fuqaro islohotlaroqimidan chetda qolmasligi, islohotlartulqini xar bir fuqaro xayotiga birday yetib borishi va ta'sir kursatishi lozim. Shu bois, har bir axoli qatlamini uyg'otish, harakatga keltirish va rivojlantirish uchun islohotlartarmoqlarga bo'lingan xolda olib borilmoqda. Jumladan, mamlakatning yoshlar siyosati ham alohida tarmoq sifatida shakllanmoqda. Bugungi yoshlar siyosati ham o'ziga xos yangi kiyofaga kirib bormokda. Tarixdan bilimizki, barcha davrlarda bolalar va yoshlarga axolining tarbiyalanuvchi qatlami sifatida qarab kelingan. Bugungi kunga kelib yoshlarga axolining fakatgina tarbiyalanuvchi qatlami emas, balki o'zining mustaqil fikri, fuqarolik pozitsiyasiga ega bulgan, davlat va jamiyat hayotida faol ishtirok etadigan ijtimoiy qatlam sifatida qaralmoqda. », deb ta'kidlab o'gan edi. [3]

O'zbekiston xalqining ko'p asrlik boy tarixiga nazar tashlar ekanmiz, unda taraqqiyot cho'qqilarini zabt etishning mashaqqatli bosqichlarini ko'rish mumkin. Bu bosqichlarda davlatchiligimizning shakllanishi, jamiyatda ilmu fan, san'at va madaniyatning yuksalishi, buyuk siymolarning o'z ijodida erishgan yutuqlari jahon tamaddunining rivojiga hissa qo'shishdek iftixorli jarayonlar gavalanadi.

O'zbekiston tarixining birinchi Renessansi - Somoniylar davriga to'g'ri kelib, ushbu davrda buyuk ajdodlarimizning yaratgan ilmiy-falsafiy asarlari va olamshumul kashfiyotlari islom sivilizatsiyasiga tamal toshi bo'ldi. Ijtimoiy soxaning har tomonlama rivojlanishi, jamiyatdagi munosabatlarning muayyan tartib-tamoyillar asosida qurilishi, shaharu viloyatlarning iqtisodiy-madaniy rivojlanishi, ilmu ma'rifatning markazlashuvi singari muhim jarayonlar o'rta asrlarda yurtimizda davlatchilikning o'ziga xosligini belgilovchi tamoyillardir.[4]

Ikkinchi Renessans – Amir Temur va Temuriylar davriga to'g'ri kelib, nafaqat Movaraunnahr, balki butun Markaziy Osiyo o'lkalari o'z taraqqiyotining yangi pog'onasiga ko'tariladi. Bu davrda davlatchilik asoslari takomillashib, shaharsozlik va me'morchilik avj oldi, xalqaro savdo va diplomatik aloqalar jadallashdi. Shuningdek, bu davrda fan, madaniyat va san'at soxalarining rivojlanishi hamda tafakkur doirasining yuksalishi namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining 29 yillik tantanalarida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining: «Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish – Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda», - degan so'zi yangradi[5].

Darhaqiqat, shiddat bilan rivojlanayotgan hayotimizda ro'y berayotgan yuksalish jarayonlari o'zini barcha soxalarda namoyon etmoqda. Mustaqillikka erishgan yillarimizning ilk davrida biz o'zimizning milliy o'zligimizni anglash, boy tarixiy-ma'naviy hamda ilmiy merosimizning asl mazmun-mohiyati mag'zini chaqish va uni ro'yobga chiqarishga intilgan bo'lsak, endilikda xalqimiz jipslanib «milliy tiklanishdan – milliy yuksalish» g'oyasini sobit qadamlik bilan amalga oshirishga kirishdi. Bu davrda jamiyatimizda ijtimoiy tafakkurning yuksalish tendensiyasi qaror topishi, unga xos ham milliy, ham umuminsoniy qadriyatlarining mujassamligi e'tirof etilmoqda. Milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlar uyg'un bo'lgan ijtimoiy tafakkur – mamlakatimiz barqaror rivojlanishining o'zan mezon va mustahkam poydevoriga aylanmoqda. Yurtimizda ijtimoiy tafakkur darajasining tobora o'sishi bois, sanoat, qishloq xo'jaligi va boshqa jabhalarda mehnat va sohaga yondashuv madaniyati hamda mas'uliyati o'zgardi. Ayniqsa, fan sohasiga qaratilayotgan alohida e'tiborning zamirida chuqur ma'no bor. Fan, bu tafakkur bo'lib, qaysiki, jamiyatdagi barqarorlikni ta'minlab beruvchi ustuvor omillardan biridir. Fan rivojlanar ekan, nafaqat iqtisodiyot, balki ijtimoiy-madaniy soha ham taraqqiy etadi. Fanga bo'lgan e'tibor inson tafakkurini o'stirish va ulg'aytirishga xizmat qiladi. Jamiyat tafakkuri o'ssa, madaniyat va san'at sohasi ham mana shu talablarga hamohang ravishda o'sadi va taraqqiy etadi[6].

Jahon ilmiy hamjamiyatining e'tirof etilishicha, O'zbekiston qadimdan madaniyat va sivilizatsiya barpo etuvchi zamindir. Darhaqiqat, o'rta asrlarda O'zbekiston hududida vujudga kelgan ilmiy-ma'naviy yutuqlar Yevropadagi ilmu fanga asos bo'ldi. Muhammad al-Xorazmiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Abu Nasr Forobiy kabi ulug' mutafakkirlarimizning beqiyos ilmiy-falsafiy risolalari dunyoviy bilimlarni rivojlantirish va tizimlashtirish bilan bir qatorda, nafaqat o'z zamonasi, balki keyingi yuz yilliklarga tegishli umumjahon tamaddunining yuksalishiga asos soldi.

Davlatimiz rahbari hozirgi davrni milliy tiklanishdan milliy yuksalish tomon deb e'lon qilganligining zamirida qat'iy ishonch va chuqur hikmat mujassam. Negaki, keyingi 10 yilligimiz asl yuksalish va taraqqiyot davri bo'lishi muqarrar. Zero oxirgi yillarda qabul qilingan va albatta qilinajak qonunlar, farmon va qarorlar, amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy islohotlartaraqqiyotning yangi nuqtalariga asos bo'ladi [7].

Ammo Renessans, ya'ni Uyg'onish faqat Yevropa hodisasi emas. Dunyo madaniyatini yaxlit olib o'rganganolimlarning ishlari shuni ko'rsatdiki, Osiyo markazida joylashgan Movarounnaxr, Xuroson va Eronda Italiyaga qaraganda bir necha asr oldin ulkan madaniy ko'tarilish yuz bergan, ilm-fan, falsafa, adabiyot kuchli rivojlanib, ilg'or insonparvarlik g'oyalari jamiyat fikrini band etgan, aqliy va ijodiy faollik gurkiragan. O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy omillar bilan birga, ma'naviy-ma'rifiy jabxalarda amalga oshirilayotgan islohotlarham muhim ahamiyatga ega ekanligini yaxshi anglaymiz [8].

Hammamiz yaxshi tushunamiz, agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, unning joni va ruxi axloqdir. Biz yangi O'zbekistonni barpo etishda ana shu ikkala muhim ustunga, bozor tamoillariga asoslangan kuchli iqtisodiyotga hamda ajdodlarimizning boy merosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyatga tayanamiz.

Shu munosabat bilan mamalakatimizning keying davrga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida albatta ma'naviy-ma'rifiy islohotlarga alohida bo'lim ajratilishi dalkor deb xisoblayman.

Istiqbolda bu sohada amalga oshirishimiz kerak bo'lgan faoliyat ko'lami va salmog'i, ahamiyati va yo'nalishlari bu jabxalarda ham natijaga erishish zaruruyati O'zbekitoning 2022-2032 yillarga mo'ljallangan ma'naviy taraqqiyot strategiyasini ishlab chiqishni va uni davlat siyosatning tarkibiy qismiga aylantirishni talab qilmoqda.

Siyosatshunoslar o'rtasida "Sen uxlaganingda, dushman uyg'oq bo'ladi" degan gap bor.

Ayniqsa hozirgi zamonda dunyoning ilg'or davlatlari kata kata marralar sari intilayotgan bir paytda ma'naviy jixatdan g'aflatga botib, uxlab yotishga loqayt bo'lishga hech insoning haqqi yo'q. Barcha fojearlar va muammolar Vatanga, millatga, kelajakka hiyonat aynan loqaydlikdan boshlanadi.

Xulosa va yechimi. Xulosa qilib aytganda, yangi O'zbekiston Uchinchi renessans g'oyasini farzandlarimiz ongiga aynan bolalik davridan, boxchada va maktabdan sindirishimiz zarur. Buning uchun tarixini, ajdodlarimiz merosini, dunyo tajribasini, xalqlarning yutuq va kamchliklarni atrofliycha o'rganish kerak.

Mening qattiy ishonchimga ko'ra, jamiyatda ta'limning nufuzini oshirish va yoshlarning kamolotga intilishi rag'batlantrish – bu barqaror izchil taraqqiyotga erishish kafolatidir. Bularning barchasi, hech shupxasiz, unib o'sib kelayotgan kelajak yosh avlodlarni zo'ravorlik va radikalizimning salbiy tasiridan himoya qilishda yordam beradi. Shu munosab bilan barchamiz uchun quydagi masalalar muhim ahamyat kasb etadi.

* axoli, ayniqsa, yosh avlodga terrorizim va ekstrimizim makfurasiga qarshi qatiiy va barqaror immunitetni shakillantrish :

* ta'lim tarbiya tizimini takkomillashtirish uchun " Uchinchi Renessans sari" degan tamoilga asoslangan xolda, milliy g'oya va uning makfuraviy negizlarni takkomillashtirish :

* Ta'lim tizimining ma'naviy-axloqiy mazmunini oshirish, yoshlarni mustaqillik g'oyalarga, milliy an'analarga sodiqlik ruhida tarbiyalash, ularda yot g'oyalar va makfuralarga nisbatan immunitet va tanqidiy tafakkurni mustahkamlash bo'yicha keng ko'lamlil ish olib borish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш.М. "Янги Ўзбекистон стратегияси": Ўзбекистон . Тошкент-2021.
2. EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH. Volume 2 Issue 3, March 2022.
3. Мирзиёев Ш.М. "Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз" Ўзбекистон . Тошкент-2017.
4. Shavkat Mirziyoyevning "Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash — davr talabi" mavzusidagi anjumanda so'zlagan nutqi. 15.06.2017
5. Қ. Назаров, Х. Ҳамидов, А.Рустамов "Тараққиёт Стратегияси ва баркамол авлод тарбияси ". Ўзбекистон.Тошкент-2019
6. Авлоний А. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. Т., 1993 Madina, K., Sultonov, T. A., ZG'offorov, T. Y., Mo'ydinov, X., & Ahmedova, U. (2023). Yangi Konstitutsiya-taraqqiyot qomusi. HOLDERS OF REASON, 1(1), 395-402.
7. Madina, K., Sultonov, T. A., ZG'offorov, T. Y., Mo'ydinov, X., & Ahmedova, U. (2023). Islohotlarning axloqiy jihatlari va jamiyatga tasiri. HOLDERS OF REASON, 1(1), 498-508.
8. Madina, K., Sultonov, T. A., ZG'offorov, T. Y., Mo'ydinov, X., & Ahmedova, U. (2023). XOLCHAYON SAROYI QO 'RIQLANISHGA MUHTOJ. HOLDERS OF REASON, 1(1), 350-361.
9. Madina, K., Sultonov, T. A., ZG'offorov, T. Y., Mo'ydinov, X., & Ahmedova, U. (2023). Qadriyatlar inson ma'naviy kamolotining muhim omili. HOLDERS OF REASON, 1(1), 475-484.
10. Mo'ydinov, X., Ahmedova, U., Madina, K., Sultonov, T. A., & ZG'offorov, T. Y. (2023). Axloqiy qadiryat ijtimoiy-ma'daniy xodisa sifatida. HOLDERS OF REASON, 1(1), 509-525.
11. Mo'ydinov, X., Ahmedova, U., Madina, K., Sultonov, T. A., & ZG'offorov, T. Y. (2023). Yangi O 'zbekistonda axloqiy qadiryatlar tizimining transformatsiyasi. HOLDERS OF REASON, 1(1), 485-497.